

1. Konta zespołu 1 – „Środki pieniężne i rachunki bankowe”

W jednostkach budżetowych i samorządowych zakładach budżetowych konta zespołu 1 – „Środki pieniężne i rachunki bankowe” służą do ewidencji:

- 1) krajowych i zagranicznych środków pieniężnych przechowywanych w kasach,
- 2) krótkoterminowych papierów wartościowych,
- 3) krajowych i zagranicznych środków pieniężnych lokowanych na rachunkach w bankach,
- 4) udzielanych przez banki kredytów w krajowych i zagranicznych środkach pieniężnych,
- 5) innych krajowych i zagranicznych środków pieniężnych.

Konta zespołu 1 mają odzwierciedlać operacje pieniężne oraz obroty i stany środków pieniężnych oraz krótkoterminowych papierów wartościowych.

Zespół ten obejmuje następujące konta:

- **101** – „Kasa”,
- **130** – „Rachunek bieżący jednostki”,
- **131** – „Rachunek bieżący samorządowych zakładów budżetowych”,
- **132** – „Rachunek dochodów jednostek budżetowych”,
- **134** – „Kredyty bankowe”,
- **135** – „Rachunek środków funduszy specjalnego przeznaczenia”,
- **136** – „Rachunek państwowych funduszy celowych”,
- **137** – „Rachunek środków pochodzących ze źródeł zagranicznych niepodlegających zwrotowi”,
- **138** – „Rachunek środków europejskich”,
- **139** – „Inne rachunki bankowe”,
- **140** – „Krótkoterminowe aktywa finansowe”,
- **141** – „Środki pieniężne w drodze”.

Wykaz tych kont i obowiązujące zasady ewidencjonowania na nich zdarzeń oraz zasady prowadzenia ewidencji pomocniczej do kont syntetycznych tego zespołu zostały w sposób ogólnie obowiązujący określone w załączniku nr 3 do rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z 13 września 2017 r. w sprawie rachunkowości oraz planów kont dla budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego, jednostek budżetowych, samorządowych zakładów budżetowych, państwowych funduszy celowych oraz państwowych jednostek budżetowych mających siedzibę poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: rozporządzenie w sprawie rachunkowości oraz planów kont). Zasady te dotyczą państwowych i samorządowych jednostek budżetowych oraz samorządowych zakładów budżetowych, a także ewidencji w państwowych jednostkach budżetowych operacji dotyczących państwowych funduszy celowych.

Wszystkie konta zespołu 1 są zaliczane do kont aktywnych, wykazujących saldo wyłącznie po stronie Wn.

2. Składniki majątkowe i operacje podlegające ewidencji na kontach zespołu 1

Na kontach zespołu 1 ewidencjonuje się krajowe i zagraniczne środki pieniężne oraz krótkoterminowe papiery wartościowe, należące – zgodnie z ustawą z 29 września 1994 r. o rachunkowo-

ści (dalej: uor) – do kategorii aktywów obrotowych. **Aktywami obrotowymi** są kontrolowane przez jednostkę zasoby majątkowe o wiarygodnie określonej wartości, powstałe w wyniku przeszłych zdarzeń, które spowodują w przyszłości wpływ do jednostki korzyści ekonomicznych (art. 3 ust. 1 pkt 12, 18, 24 i 26 uor). Aktywa te występują w postaci:

1) aktywów pieniężnych, w tym w szczególności:

- środków pieniężnych – w postaci gotówki w kasie i na rachunkach bankowych jednostki (w walucie polskiej i zagranicznej),
- innych środków pieniężnych – do których zalicza się pełniące funkcję płatniczą weksle i ceki płatne do 3 miesięcy oraz środki pieniężne w drodze;

2) innych krótkoterminowych aktywów finansowych.

2.1. Krajowe i zagraniczne środki pieniężne

Do aktywów pieniężnych zalicza się krajowe środki płatnicze, waluty obce i dewizy w rozumieniu przepisów ustawy z 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe; dalej: Prawo dewizowe (art. 3 ust. 1 pkt 5 uor). Ich definicje przedstawia **tabela 1**.

Tabela 1. Definicje krajowych środków płatniczych, walut obcych i dewiz

Nazwa składnika aktywów	Przepis prawa	Definicja ustawowa
Krajowe środki płatnicze	art. 2 ust. 1 pkt 6, 7 i 14 Prawa dewizowego oraz art. 31, 32, 33 i 34 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim	Waluta polska: • znaki pieniężne (banknoty i monety opiewające na złote i grosze) będące w kraju prawnym środkiem płatniczym, • znaki pieniężne, które przestały być prawnym środkiem płatniczym na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, wycofane z obiegu (na skutek decyzji Prezesa NBP o wycofaniu z obiegu lub na skutek zużycia albo zniszczenia), lecz podlegające wymianię.
		Papiery wartościowe (np. udziały, akcje, obligacje, bony skarbowe) i inne dokumenty (czeaki, weksle), pełniące funkcję środka płatniczego, wystawione w walucie polskiej.
Zagraniczne środki płatnicze	art. 2 ust. 1 pkt 9, 10, 11, 12, 14 Prawa dewizowego	Waluty obce – znaki pieniężne (banknoty i monety) będące poza krajem prawnym środkiem płatniczym, a także wycofane z obiegu, lecz podlegające wymianię. Na równi z walutami obcymi traktuje się wymienne rozrachunkowe jednostki pieniężne stosowane w rozliczeniach międzynarodowych, w szczególności jednostkę rozrachunkową Międzynarodowego Funduszu Walutowego (SDR).
		Waluty wymienne – waluty obce państw spełniających wymagania art. VIII statutu Międzynarodowego Funduszu Walutowego. Dewizy – papiery wartościowe i inne dokumenty pełniące funkcję środka płatniczego, wystawione w walutach obcych.

Krajowe środki płatnicze ujmuje się w księgach rachunkowych i w bilansie jednostki budżetowej (włącznie ze środkami państwowego funduszu celowego)/samorządowego zakładu bud-

żetowego **w wartości nominalnej**. W przypadku gotówki jest to wartość ukazana na monetach i banknotach, a w przypadku weksli i czeków obcych są to kwoty, na jakie zostały wystawione te dokumenty. Środki pieniężne na rachunkach bankowych wykazuje się w kwocie wynikającej z dokumentów bankowych (wyciągów bankowych, potwierdzeń sald na ostatni dzień roku obrotowego). Stan środków pieniężnych w kasach należy potwierdzić na koniec roku obrotowego inwentaryzacją w drodze spisu z natury.

Zagraniczne środki płatnicze ujmuje się w księgach rachunkowych (jeśli odrębne przepisy dotyczące środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej i innych krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz środków niepodlegających zwrotowi, pochodzących ze źródeł zagranicznych, nie stanowią inaczej) **w wartości nominalnej, po przeliczeniu ich na walutę polską** po kursie (art. 30 ust. 2–3 uor):

- **faktycznie zastosowanym** w tym dniu przez bank obsługujący transakcję, wynikającym z charakteru operacji – w przypadku sprzedaży lub kupna walut oraz zapłaty należności lub zobowiązań,
- **średnim** ogłoszonym dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień przeprowadzenia operacji gospodarczej – w przypadku zapłaty należności lub zobowiązań, jeżeli nie jest zasadne zastosowanie ww. kursu, a także w przypadku pozostałych operacji.

Jeżeli dla danej waluty NBP nie ogłasza kursu, kurs takiej waluty określa się w relacji do wskazanej przez jednostkę waluty odniesienia, której kurs jest ogłaszany przez NBP.

Dowody księgowe opiewające na waluty obce, zgodnie z art. 21 ust. 3 uor, powinny zawierać przeliczenie ich wartości na walutę polską według kursu obowiązującego w dniu przeprowadzenia operacji gospodarczej (wynik przeliczenia zamieszcza się bezpośrednio na dowodzie, chyba że system przetwarzania danych zapewnia automatyczne przeliczenie walut obcych na walutę polską, a wykonanie tego przeliczenia potwierdza odpowiedni wydruk).

Zapisy operacji gospodarczych wyrażonych w walutach obcych powinny być wprowadzone do ksiąg rachunkowych w taki sposób, aby pozwalały na ustalenie kwoty operacji w walucie polskiej i zagranicznej (art. 23 ust. 2 pkt 4 i ust. 3 uor).

Szczególne zasady rachunkowości obowiązujące jednostki budżetowe i samorządowe zakłady budżetowe wymagają, aby składniki aktywów wyrażone w walutach obcych, ujęte w ich księgach rachunkowych, były wyceniane nie rzadziej niż na koniec każdego kwartału, według zasad obowiązujących na dzień bilansowy (§ 12 rozporządzenia w sprawie rachunkowości oraz planów kont w związku z art. 30 ust. 1 uor). Wycenia się je po obowiązującym na ten dzień średnim kursie ogłoszonym dla danej waluty przez NBP. **Różnice kursowe** wynikające z tego przeliczenia, dodatnie bądź ujemne, odnosi się odpowiednio na konto 750 „Przychody finansowe” lub 751 „Koszty finansowe” (art. 30 ust. 4 zd. 2 uor).

2.2. Krótkoterminowe papiery wartościowe

Poza aktywami pieniężnymi do krótkoterminowych aktywów finansowych uor zalicza:

- instrumenty kapitałowe wyemitowane przez inne jednostki, czyli kontrakty, z których wynika prawo do majątku jednostki, pozostałego po zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wszystkich

wierzycieli, a także zobowiązanie się jednostki do wyemitowania lub dostarczenia własnych instrumentów kapitałowych (w szczególności są to: udziały, opcje na akcje własne lub warranty),

- wynikające z kontraktu prawo do otrzymania aktywów pieniężnych lub prawo do wymiany instrumentów finansowych z inną jednostką na korzystnych warunkach, które są płatne i wymagalne albo też przeznaczone do zbycia w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego lub od daty ich założenia, wystawienia lub nabycia (art. 3 ust. 1 pkt 18 lit. b, pkt 24 i 26 uor).

W szczególności **do krótkoterminowych aktywów finansowych w jednostkach sektora publicznego zalicza się:**

- udziały, czyli ogół praw i obowiązków związanych z posiadaną częścią kapitału zakładowego spółki (np. spółki z o.o.), na pokrycie których jednostka wniosła wkład pieniężny lub rzeczowy,
- akcje, czyli papiery wartościowe potwierdzające prawa majątkowe i niemajątkowe wynikające z uczestnictwa ich właściciela w spółce akcyjnej (m.in. prawo do udziału w zyskach oraz prawo do odpowiedniej części aktywów netto spółki w razie jej likwidacji),
- obligacje emitowane przez jednostki samorządu terytorialnego,
- skarbowe papiery wartościowe, czyli obligacje i bony skarbowe emitowane przez Skarb Państwa,

które są płatne i wymagalne w okresie krótszym niż 12 miesięcy od dnia bilansowego (np. bony skarbowe o okresie wykupu zawsze poniżej roku) albo są przeznaczone do zbycia w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego, bez względu na to, jaki jest ich termin płatności/wymagalności.

Jednostki należące do sektora finansów publicznych mogą posiadać tylko takie krótkoterminowe papiery wartościowe, na których nabywanie/obejmowanie zezwalają im obowiązujące przepisy dotyczące prowadzenia ich gospodarki finansowej (w szczególności są to art. 48 i 49 ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych; dalej: uofp). Dotyczy to zarówno papierów wartościowych nabywanych w celu kontrolowania podmiotu, który je wyemitował (udziałów i akcji w spółkach z udziałem Skarbu Państwa czy jednostek samorządu terytorialnego), jak i papierów stanowiących inwestycje (obligacje, bony skarbowe). **Samorządowe zakłady budżetowe nie mają w ogóle upoważnienia ustawowego do nabywania akcji i udziałów w innych podmiotach ani do lokowania wolnych środków w papiery wartościowe** (akcje, obligacje itp.). Podobnie jest w przypadku większości państwowych i samorządowych jednostek budżetowych. Krótkoterminowe aktywa finansowe mogą występować jedynie w państwowych i samorządowych jednostkach budżetowych obsługujących organy państwa lub organy jednostek samorządu terytorialnego, które zgodnie z przepisami uofp oraz ustaw szczególnych mają prawo do tworzenia spółek prawa handlowego i nabywania udziałów i akcji w takich spółkach oraz prawo do lokowania wolnych środków m.in. w obligacjach i bonach skarbowych.

Krótkoterminowe aktywa finansowe wprowadza się do ksiąg rachunkowych na dzień ich nabycia lub powstania w wartości odpowiadającej cenie (art. 35 ust. 1 uor):

- **nabycia** – czyli cenie zakupu obejmującej kwotę należną sprzedającemu oraz inne wydatki związane z zakupem (lub w wartości godziwej przekazanych w zamian składników